

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อ ศึกษาท้องถิ่นในสามจังหวัดภาคใต้

ระยะที่ ๒

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ
(หัวหน้าโครงการ)

ศรัศกร วัลลิโหมดม
(ที่ปรึกษาโครงการ)

กรกฎาคม ๒๕๕๑

ความทรงจำในอ่าวปัตตานี

(มีฉบับแก้ไขเพิ่มเติม กรุณาอย่าอ้างอิง)

มะรอนิง สาและ
ดอเลาะ เจ๊ะแต

สารบัญ

• ๑. สภาพพื้นที่ อ่าวปัตตานี และสิ่งแวดล้อม	๑
• ๒. ชุมชนประมงรอบอ่าวปัตตานี	๔
บ้านบูดีกำปงและบ้านบูดีปาตา	๔
บ้านตะโละสะมีแล	๑๒
บ้านตะโละกาโปร้	๑๕
บ้านตะโละอาโหร์	๑๖
บ้านคาโตะ	๒๐
บ้านแหลมนก	๒๖
บ้านบางปู	๒๘
บ้านตันหยงลุโละ	๓๓
บ้านรูสะมีแล	๓๘
บ้านบางปลาหมอ (กูวาลอกรีอมอ)	๓๙
บ้านบางตาบา	๔๒
บ้านปาละ	๔๕
เจ้าแก้วและชาวประมงพื้นบ้าน	๔๕
• ๓. พื้นที่ทำกินในอ่าวปัตตานี	๕๐
บริเวณอ่าวปัตตานี	
จาย	๕๐
ตือโละบานา	๕๐
ตือโละโมะ	๕๑
แซสาตุ, คูวอ, ตีหมอหนึ่ง ตีหมอสอง ตีหมอสาม	๕๑
ปากแม่น้ำปัตตานี (มูกอกูวาลอ)	๕๒
สาละแซ สาตุ คูวอ ตีหมอ	๕๒
ปาเจนิบง	๕๒
ตานาะจาปีง	๕๓
คลองต่างๆ	๕๓
เปาะและ	๕๔

บ๊อดิงปาลอกาย	๕๔
บ๊อดิงปาลอบูดี	๕๔
ต้อมมือแรปาแย	๕๕
ลาโจะ (บั้งน้ำเค็ม) รอบอ่าว	๕๕
บ๊อดิง	๕๘
ละอาคัส	๕๙
แลโม่ระ	๖๐
ต้อมมือแรสุเวะ	๖๑
กาแลปะคอ	๖๒
อาโลเวจิ	๖๒
อาโลปาลอบาตัส	๖๒
คลองยะหรีง (คลองขามู)	๖๒
ต้อมมือแรตะโม่ะ	๖๔
ต้อมมือแรคีมอ (โป๊ะสามลูก)	๖๕
บ๊อดิงปาเสตอเลาะบารอ	๖๕
ต้อมมือแรมุหมอแซ (โป๊ะที่อยู่ข้างหน้าโพงพาง)	๖๕
บ๊อแนฆาแร	๖๕
ปาลอบูดี (หัวบูดี)	๖๖
บริเวณฝั่งอ่าวไทย	
บ๊อดิงจินอ (สันดอนทรายจีนฝั่งอ่าวไทย)	๖๗
ตะเนาะลือแมะ	๖๗
กาแลบูดี (ท่าเรือบูดี)	๖๘
ปาลอปาเส	๖๙
โม่กะกาเม้ง	๖๙
● ๔.พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของคนรอบอ่าวปัตตานี	๗๑
พิธีกรรมที่กำลังหายไป	๗๑
พิธีบูชาชายหาด	๗๓
หมอบ้าน หมอผี และการรักษาโรค	๗๕
ความเชื่อในท้องถิ่น	๘๐

● ๕. สรุปการเปลี่ยนแปลงรอบอ่าวปัตตานี	๘๕
การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์	๘๕
ใช้เวลาทำประมงมากขึ้น	๘๖
การจับสัตว์น้ำของชาวบ้านที่ไม่สามารถควบคุมได้	๘๖
การเปลี่ยนพื้นที่สาธารณะให้เป็นของปัจเจก	๘๘
นาเกลือและนาข้าวถูกเปลี่ยนเป็นนาุ้ง	๘๙
ชาวบ้านรอบอ่าวเพิ่มมากขึ้น/ความโกลาหลในการดำเนินชีวิต	๙๐

ความทรงจำในอ่าวปัตตานี

มะรอนิง สาและ
ดอเลาะ เจ๊ะแต

-๑-

สภาพพื้นที่ อ่าวปัตตานี และสิ่งแวดล้อม

อ่าวปัตตานีในอดีตเป็นพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายของสัตว์น้ำ เป็นแหล่งผลิตอาหารหล่อเลี้ยงชุมชนรอบอ่าว รวมถึงทั้งประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพื้นที่ผิวน้ำประมาณ ๗๔ ตารางกิโลเมตรและพื้นที่บนฝั่งรอบอ่าว ๗๐,๐๐๐ ไร่ ลักษณะของระบบนิเวศเป็นแบบผสมผสานระหว่างน้ำจืดกับน้ำเค็มและน้ำกร่อย

น้ำจืด จะมีมากในช่วงฤดูฝน บริเวณปากคลองขามูและคลองบางปู เช่น หน้าหมู่บ้านบางปูและคาโต๊ะน้ำจะจืดสนิทเพราะอิทธิพลจากแม่น้ำยะหริ่งและแม่น้ำปาละ น้ำกร่อย ส่วนใหญ่เกิดขึ้นช่วงฤดูฝน บริเวณหมู่บ้านแหลมบก ส่วน น้ำเค็ม จะมีบริเวณบ้านบูดีจนถึงปลายแหลม

มีแม่น้ำสายหลักๆ สองสายที่นำเอาธาตุอาหารไหลลงสู่อ่าวปัตตานี เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชและสัตว์ในอ่าวปัตตานี ปริมาณน้ำใต้ดินมีมาก ค่อนข้างสมบูรณ์ในพื้นที่ดินปนทรายมีระดับน้ำใต้ดินซึมซับอยู่ตลอดเวลาในความลึกเพียง ๒-๕ เมตร

จากลักษณะรูปร่างทั่วไปของอ่าวปัตตานีสามารถเห็นได้ชัดเจนด้วยสายตาจากฝั่งที่เกิดจากสันทรายที่ทับถมเป็นรูปโค้งไปจนถึงปลายแหลมจะมีลักษณะเป็นวงรียาวตรงกลางอ่าวมีความกว้างมากกว่าปากอ่าวที่ล้อมรอบด้วยป่าชายเลน

อ่าวปัตตานีเป็นแหล่งอาชีพหลักที่สร้างรายได้ต่อชุมชนรอบอ่าวใน ๗ ตำบลกับ ๓ อำเภอ คือ อำเภอยะหริ่ง อำเภอเมืองปัตตานี และอำเภอหนองจิก ที่ให้ผลิตผลด้านสัตว์น้ำ พื้นที่บางส่วนมีหญ้าทะเลและสาหร่ายที่เป็นแหล่งอาหารสัตว์น้ำวัยอ่อนก่อนที่จะออกสู่ทะเลนอก

ฝนจะตก ๒ ช่วง คือ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - กันยายน จากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และช่วงที่ ๒ ระหว่างเดือนตุลาคม - มกราคม จากอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม จากอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือมากกว่า อุณหภูมิอยู่ระหว่าง ๒๐ – ๓๖ องศาเซลเซียส โดยเฉลี่ยประมาณ ๓๐-๓๒ องศาเซลเซียส